

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Ребенка Вадима Михайловича на дисертаційну роботу Федорейко Ірини Володимирівни на тему «Підготовка майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних закладах вищої освіти», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Підготовка бакалаврів у галузі транспорту як майбутніх педагогів професійного навчання (ППН) в умовах інформатизації та постійного оновлення освітнього процесу вищої школи потребує цілеспрямованого вдосконалення, оновлення змісту та структури професійної освіти. У структурі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання з'явилися принципово нові компоненти, змінилося її якісне наповнення з урахуванням сучасних вимог. Основною тенденцією в освіті, її центральною ідеєю є розвиток цілісної особистості на основі гуманізації, гуманітаризації, відкритості, перенесення акценту з навчальної діяльності на продуктивну навчально-пізнавальну, переходу від інформативних форм до методів, форм та технологій навчання з використанням елементів проблемності, наукового пошуку, резервів самостійної роботи, творчої спрямованості освітнього процесу. дидактичними проблемами, які мають вирішувати педагоги професійного навчання у галузі транспорту нової формації, є: затвердження у суспільстві високого статусу закладів професійної та професійно-технічної освіти; забезпечення якості навчально-методичного забезпечення; відображення у зміст освітніх програм вимог роботодавців та студентів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які прагнуть отримати затребувані навички, підкріплені широкою базою знань та умінь; забезпечення практико зорієнтованої підготовки кваліфікованих робітників до професійної діяльності; впровадження інноваційних технологій навчання, що стимулюють розвиток компетентності, самостійності, евристичних якостей.

Дисертантка справедливо зазначає, що освітнє середовище педагогічних закладів вищої освіти володіє досить широким діапазоном можливостей, детермінованих специфікою «подвійної» спеціальності, організаційною специфікою та емоційною комфортністю університетської спільноти, предметно-просторовим наповненням, взаємодією студентсько-викладацького співтовариства, соціальних партнерів, роботодавців, насиченістю змісту освіти, суб'єктною позицією майбутніх педагогів професійного навчання. Однак

потенціал цих можливостей, на жаль, недостатньо використовується в підготовці педагогів професійного навчання.

Актуальність теми дослідження посилює низка суперечностей, які виявила дисертантка під час наукових пошуків, зокрема між:

– запитами держави, суспільства, системи професійної (професійно-технічної) освіти на підготовку бакалаврів у галузі транспорту як педагогів професійного навчання, здатних здійснювати організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних училищах і закладах фахової передвищої освіти та сучасним рівнем підготовки майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних ЗВО;

– вимогами, що постійно зростають, до готовності майбутніх бакалаврів у галузі транспорту до професійної діяльності і наявним рівнем забезпечення їхньої теоретичної і практичної підготовки в педагогічних ЗВО;

– необхідністю підвищення рівня готовності майбутніх бакалаврів у галузі транспорту до професійної діяльності та використанням переважно традиційних форм і методів організації освітнього процесу в педагогічних ЗВО; недостатньою розробленістю відповідних педагогічних умов, що забезпечують ефективність формування у студентів досліджуваної готовності.

З огляду на це, вважаємо, що тема дисертаційного дослідження Федорейко Ірини Володимирівни є достатньо аргументованою та актуальною.

Дисертацію виконано згідно з тематичним планом наукових досліджень «Підготовка майбутніх фахівців в інформаційному середовищі педагогічних закладів освіти» (державний реєстраційний номер 0122U000108). Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 3 від 25.10.2022 р.).

Ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. Обґрунтованість наукових положень дисертації є досить переконливою. Дослідження здійснювалося протягом 2020–2024 років, охоплювало три етапи (констатувальний, формувальний, заключний) науково-педагогічного пошуку. Упродовж усіх етапів було використано відповідні наукові методи, що допомогли одержати різноаспектну й адекватну інформацію, відповідали вимогам системного підходу та критеріям якості педагогічних вимірювань, зокрема таким, як об'єктивність, надійність, валідність тощо.

Структура роботи послідовна, цілком відповідає поставленим дослідницьким завданням. Науковий апарат дослідження сформульовано чітко та коректно згідно з метою та завданнями дослідження.

Зібраний у результаті педагогічних досліджень матеріал оброблено адекватними методами статистичного аналізу і представлено в роботі достатньою кількістю таблиць, дані яких дають змогу стверджувати про достовірність зроблених висновків.

Стиль і мова дисертації. Дисертація написана методично грамотно, орфографічно та стилістично витримана на високому рівні.

Наукова новизна дисертаційної роботи. Вагомими результатами дисертаційної роботи І. В. Федорейко, що характеризуються необхідним рівнем наукової новизни, вважаємо такі:

– *уперше* визначено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних ЗВО (актуалізація ціннісно-сенсового ставлення майбутніх ППН до професійної діяльності; інтенсифікація змісту підготовки майбутніх ППН на основі інтеграції теоретичних і практичних знань; організація практико зорієнтованої навчальної діяльності майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних ЗВО; створення креативного освітнього мікросередовища для саморозвитку майбутніх ППН та їхнього залучення до творчої професійної діяльності), розроблено методику їхньої імплементації в межах викладання дисциплін професійної та практичної підготовки; *розроблено* структурно-функціональну модель підготовки майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних ЗВО як сукупність *концептуально-цільового*, що відображає мету, можливості освітнього середовища, основні методологічні підходи та принципи навчання; *структурно-змістовий*, що визначається навчальною програмою, навчальним планом та методичним інструментарієм, відображає етапи та змістове наповнення навчальних дисциплін); *процесуально-технологічний* (специфічні форми, методи та засоби навчання, педагогічні умови); *результативно-діагностичний* (поетапна діагностика сформованості готовності майбутніх ППН до професійної діяльності на основі виокремлених компонентів, критеріїв та рівнів), що дає змогу враховувати динамічно мінливі вимоги щодо підготовки майбутніх бакалаврів у галузі транспорту;

– *удосконалено* зміст і структуру готовності майбутніх бакалаврів у галузі транспорту до професійної діяльності, критерії (ціннісний, когнітивний, практичний, рефлексивний), індикаторні показники та рівні (високий, достатній, задовільний, низький) її сформованості;

– *розглянуто* специфічні можливості педагогічних ЗВО у підготовці майбутніх бакалаврів у галузі транспорту;

– *подальшого розвитку* набули психолого-педагогічні аспекти формування готовності бакалаврів у галузі транспорту у сфері професійної освіти, зміст їхньої теоретичної та практичної підготовки в педагогічних ЗВО.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні

основних результатів дослідження в освітній процес педагогічних ЗВО (вдосконалених робочих програм професійно-педагогічних дисциплін («Методика професійного навчання», «Освітні технології»); програми позааудиторної діяльності студентів «Сучасний педагог професійного навчання» та організації позааудиторної роботи студентів у межах студентського гуртка «Професійно-педагогічна вертикаль»; діагностичного інструментарію для дослідження стану сформованості готовності майбутніх бакалаврів у галузі транспорту до професійної діяльності).

Основні результати дисертаційної роботи І. В. Федорейко впроваджено в освітній процес трьох педагогічних ЗВО, що підкріплено відповідними довідками.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Результати наукового дослідження І. В. Федорейко висвітлено в 10 наукових й науково-методичних публікаціях (із них – 9 одноосібні). Зокрема, такі:

4 наукові статті, що відображають основні наукові результати дисертації у провідних наукових фахових виданнях України;

6 праць апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (249 найменувань, з них 24 – іноземними мовами) і додатків (8 на 56 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 309 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 200 сторінках.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Наукова новизна дисертації підтверджена основним змістом дисертаційної роботи, яка складається з трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. У роботі логічно та послідовно розкрито процес формування готовності бакалаврів у галузі транспорту до професійної діяльності під час фахової підготовки в педагогічних ЗВО.

У першому розділі здійснено аналіз та узагальнення психолого-педагогічної та методичної літератури, що уможливило виокремлення ключових вимог до підготовки випускників напряму «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», зокрема: структурність та цілісність, концептуальність, технологічність, універсальність. встановлено, що особливістю підготовки майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних закладів вищої освіти є їхня підготовка як педагогів професійного навчання, які володіють системою професійно-педагогічних знань, навичок та умінь, досвіду їхнього застосування, а також сукупністю професійно значущих особистісних якостей і готові і здатні на професійній основі здійснювати професійно-освітні функції в установах професійної освіти I–II рівнів акредитації. Обґрунтовано методологічну основу

підготовки майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних закладах вищої освіти як сукупність аксіологічного, акмеологічного, компетентнісного, діяльнісного, практико-зорієнтованого та інтегрованого підходів. Специфічними властивостями освітнього середовища педагогічних ЗВО визначено емоційну комфортність університетської спільноти, різноманітність сфер діяльності студентів, можливістю вибору видів, форм і способів вирішення квазіпрофесійних та навчально-професійних завдань, невизначеністю подій та відкритістю суспільству взаємозбагачувальну взаємодію з різними суб'єктами, спільнотами та колективами.

У другому розділі розглянуто зміст готовності майбутніх бакалаврів у галузі транспорту до професійної діяльності, що розкривається в сукупності професійних мотивів, цілісних та ґрунтованих професійно-предметних знаннях, досвіді вирішення оперативних завдань виробничої та освітньої діяльності, прагненні до самоосвіти та самовдосконалення. У структурі готовності до професійної діяльності майбутніх бакалаврів у галузі транспорту виокремлено мотиваційно-ціннісний когнітивно-комунікативний, функціонально-діяльнісний та особистісний компоненти. Визначено рівні (високий, достатній, задовільний, низький), критерії (ціннісний, когнітивний, практичний, рефлексивний) та показники сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх бакалаврів у галузі транспорту. Конкретизовано педагогічні умови підготовки майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних ЗВО (актуалізація ціннісно-сенсового ставлення бакалаврів у галузі транспорту до професійної діяльності; інтенсифікація змісту підготовки бакалаврів у галузі транспорту на основі інтеграції теоретичних і практичних знань; організація практико-зорієнтованої навчальної діяльності майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних ЗВО; створення креативного освітнього мікросередовища для саморозвитку бакалаврів у галузі транспорту та їхнього залучення до творчої професійної діяльності)

Розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних ЗВО, що містить такі блоки: *концептуально-цільовий*, зорієнтований на формування у студентів умінь та навичок застосовувати отримані знання у професійній діяльності на творчому рівні, що відображає мету, основні методологічні підходи та принципи навчання; *структурно-змістовий*, що визначається навчальною програмою, навчальним планом та методичним інструментарієм; *процесуально-технологічний* (специфічні форми та методи навчання, які забезпечують високу мотиваційну залученість студентів у процес освоєння дисциплін та розвиток творчого ставлення до майбутньої професійної діяльності); *результативно-діагностичний* (поетапна діагностика сформованості готовності майбутніх бакалаврів у галузі транспорту до професійної діяльності).

У третьому розділі проведено експериментальне дослідження на основі визначених завдань, методика реалізації якого передбачала формувальний та підсумковий етапи педагогічного експерименту. Експеримент дав змогу дисертантці перевірити результативність упровадження педагогічних умов і структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних закладах вищої освіти під час вивчення дисциплін «Освітні технології» (II курс), «Методика професійного навчання» (III-IV курс), а також під час педагогічної практики. За результатами формувального етапу педагогічного експерименту досягнуто суттєвих позитивних результатів готовності до професійної діяльності, натомість у КГ значущих результатів не зафіксовано.

Особливу методичну цінність мають навчально-методичні рекомендації щодо підготовки бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних закладах вищої освіти під час вивчення дисциплін «Освітні технології», «Методика професійного навчання», а також під час проходження педагогічної практики.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Дисертаційна робота є завершеною працею. Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу, дозволю собі зробити деякі зауваження та побажання:

1. Схвально оцінюючи обґрунтування специфічних властивостей, можливостей та характеристик освітнього середовища педагогічних ЗВО (п.1.3) вважаємо, що робота збагатилася б, якби на їхній основі було б більш детально розкрито основні передумови до проектування та створення інноваційного освітнього середовища підготовки педагогів професійного навчання.

2. У розробленій автором структурно-функціональній моделі підготовки педагогів професійного навчання у галузі транспорту в педагогічних ЗВО не вистачає суб'єктного блоку, який, власне, й реалізує цю модель.

3. Оцінюючи позитивно результати наукового дослідження вважаємо, що робота була б більш ефективною, якщо б здобувачка при обґрунтуванні методологічних основ підготовки педагогів професійного навчання у галузі транспорту в педагогічних ЗВО та при подальшому описі реалізації визначених педагогічних умов у ході експериментального дослідження приділила більше уваги розкриттю особливостей організації взаємодії різних суб'єктів освітнього простору в електронному інформаційному освітньому просторі.

4. Відзначаючи в цілому вдале визначення автором сукупності педагогічних умов, водночас хочемо висловити як побажання, виходячи з логіки дослідження, кожна із педагогічних умов доречно було б пов'язати з етапами фахової підготовки бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних ЗВО.

5. Дисертаційне дослідження мало би більш прикладний характер, якби в ньому детальніше були розглянуті інноваційні та педагогічні технології, які

підвищують ефективність процесу фахової підготовки бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних закладах вищої освіти.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження, не знижують наукову значущість результатів дисертаційної роботи І. В. Федорейко, яка виконана на високому науково-практичному рівні.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. У цілому, дисертаційна робота І. В. Федорейко безсумнівно є самостійним і цілком завершеним науковим дослідженням; характеризується актуальністю, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю; містить значні наукові доробки, що повною мірою висвітлено в її наукових публікаціях. Результати дослідження є раціональними для підготовки майбутніх бакалаврів у галузі транспорту в педагогічних ЗВО.

Дисертація за своїм змістом відповідає вимогам абзацу 3 пункту 2 та пункту 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії...», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а за порядком оформлення – Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40, а її автор – Федорейко Ірина Володимирівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри професійної освіти та безпеки
життєдіяльності Національного університету
«Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка
доктор педагогічних наук, професор

Вадим РЕБЕНОК

Підпис професора В.М. Ребенка завіряю
начальник відділу кадрів
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
07.11.2024

Оксана СЕРЕДА